

Duh.

(Narodna pripovedka.)

V nekej vasi so živeli stariši, ki so imeli sina jedinca, a še ta je bil top (bedast). Naravno priprostega vedenja je bil ta deček; razločeval ni med gospodom kaplanom in svojimi tovariši pastirji. Gospôdo, kakor svoje tovariše pastirje, ogovarjal je po bratovski: ti! Zna se, da mu tega ni nihče štel v zlo, nego vsak umen človek je miloval ubozega siromaka, kateremu je modri stvarnik vzkralil najlepši dar — zdravi razum, to je sredstvo, s katerim se ubog zemljân visoko vzpné nad vsa zemska bitja.

Nesposoben vsaceму pouku, vzrastel je deček pri svojej čredi kot pastir, čisto po svojem naravskem nagónu vzgojen. Hudoben ni bil, a tudi bal se ni ničesar. V najtemnejšej noči, v katerej si človek z vzbujeno svojo domišljijo ustvarja strahove in druge take prikazni, šel je topi deček, kamor se mu je velelo. —

Ne daleč od rečene vasi je stal zapuščen grad; v njem je strašilo. Potomci umršega lastnika so znali sicer, da je treba duhá, kateri se vsako noč povrača in grajsko družino vznemirja, ogovoriti, a kdo naj bi to storil? Na daleč in široko ni bilo človeka za tako težaven posel, da-si mu so dobro plačilo obetali, kdor bi bil toliko pogumen in prebil tri noči v gradu. Polakomivši se denarja, oglasili so se posamezniki, ko so pa slehernega našli četrto jutro mrtvega, oglasil se ni potem nihče več.

Naposled se spómnejo bedastega dečka, o katerem je bilo obče znano, da ne pozná strahú. Pošljejo po njega, ter ga vprašajo: je li ima voljo, bivati tri noči v gradu? „Zakaj ne, ako mi daste jesti,“ odvrne počasi fanté. Naložé mu tedaj polu voziček jedil, katere mu hlapec pelje v grad. Pri poti sedi berač. „Pojdi z menoj,“ nagovori ga fanté. Berač oprti brešnjo in gre.

„Nič nama ne bo dolg čas, ker sva dva,“ reče deček, ko dospéta v grad. „Idi in zanéti v peči, ker me zebe, jaz bom pa večerjo pripravil,“ veli fanté, „klobase in žganja imava tukaj.“ Berač stori, kakor se mu je reklo a deček položivši jedi na mizo, stopi k peči, da se pogreje — ali peč je mrzla. „Hè, kaj delaš, imaš mrzel ogenj!“ opomina fanté. Čaka še nekoliko časa — a peč ostane mrzla, kakor prej. „Zaspal je, modruje sam v sebi, vzame svečnik in stopi v kuhinjo. Pri prvem koraku mu luč ugasne. „Miruj!“ reče nejevoljno ter stopi v sobo nazaj. Vzemši dve luči, poda se zopet v kuhinjo. Prva luč mu ugasne a druga ne. Stopi tedaj pred peč, a kaj vidi? Njegov tovariš leži na ustih po vsej dolgosti v peči. „Ej, modro si ukrenil; ti še boš na oglji grél, a jaz bom prezébal. Nazaj, bom jaz zakuril!“ — A ker se njegov tovariš, gluh in nem, niti ne gane, zgrabi ga fanté za nogi, ter ga potegne iz peči. „Lej ga no, umrl je,“ mrmra sam v sebi. „zdaj mi bo pa užé malo dolg čas,“ — rekši, potukne berača tjá nekam v kot. Potem zakuri ogenj v peči ter stopi v sobo, da bi večerjal — a kaj tu zagleda? Izpod stropa se izpusti, ravno pred njega, mrtvaška krsta (truga). „Ravno prav, bodem ónega lahko pokopal,“ pravi in stopi bliže. Sedaj ugleda, da nekdo leži v njej, počasi se vzdiguje in naposled sede. Hoteč izpregovoriti, glasno kihne. „Bog pomózi!“ želi fanté, „ali hočeš ti z menoj večerjati, imava obá dovolj. Imel sem družega tovariša s sabo, pa mi je v kuhinji umrl; prisedi,

ako hočeš!“ „Hvalo ti lepo fanté,“ izpregovori mrtvec, „ti si moj rešitelj. Bil sem zaklet zaradi svoje grozovitosti in ónega v nebo vpijočega greha: ne krati trpinu plačila! Po tebi mi je rešenje. A da sem ti hvaležen, darujem ti ta grad. Nihče te ne sme pregnati iz njega, ako ga sam prostovoljno ne ostaviš! Rekši, izgine.

Fanté povečerja, ter se spravi k počitku. Drugi in tretji dan tudi mirno poteče. Ko pa v četrto jutro pridejo óni, ki so ga sem poslali, niso se malo čudili fantovej pripovedi. Ali kako so še le gledali, ko jim ponosno pové, da je grad odslej njegova svojina. Začeli so mu zdaj to, zdaj óno ponujati, ako jim odstopi grad — ali fanté le odkimuje. „Nič drugače, kakor da mi date to kočijo in te konje,“ pravi naposled. Zna se, da mu to takój privolijo; kaj je to, proti takemu posestvu! Bedasti fanté pa zasede kočijo, ter se pelje v rojstno vas. Čudno so vaščani gledali lepo kočijo, a še bolj se čudili, ko so ugledali v njej bedastega fantiča. Na vsa usta so poslušali čudno povest iz njegovih ust, nekateri so mu tudi zavidali to srečo. A on se za vse to ni zmenil. Ostavil je kmalu vas in svojo čredo, ter se odpeljal po svetu. Ako še živi, kdo vé? Ali ga nikoli ne srečate? —

J. M.

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Nosorog.

Vsak kraj, vsaka dežela ima nekaj posebnega. V vročih krajih širocega sveta se vse hitreje razvija, nego li pri nas in po drugih krajih, ki imajo zmérno toploto. Rastline po vročih krajih svetá se odlikujejo z veliko rastjó, z lepim in pisanim cvetjem, z obilostjo in velikostjo svojega sadja. Živalstvo v teh krajih je obilo zastopano, ter se nahaja v raznoličnih vrstah. Tu je domovina ne samo največjih pajkov, največjih in najdivljejših zverí, nego tudi največjih pozemskih sisalcev, recimo: slonov, nosorogov itd.

Nosorogi so živeli v starodavnem veku tudi pri nas; tega nam so priča lubanje in zobjé, katere so našli v zemlji od takih zverí, ki so živele v prastarem veku.

Po svojej okornej vnanjosti nas nosorog nekoliko opomina na povodnega konja. Tudi on je vampastega trupla in kratkih stebrastih nog, na katerih pa ima samó po tri parklje. Kratek vrat nosi podolgasto glavo, na katerej nam takój v oči pade preko 60 cm. dolg koničast rog, od katerega je ta prečudna žival dobila imé. Ta rog stoji nad gobcem in je videti, kakor bi bil iz samih ščetin vzrastel. Majheni brljavi oči slabo vidite, a toliko boljše slišite koničasti ušesi in tudi nos neizrečeno dobro voja. Gorenja ustnica je podaljšana v mesnat rogljiček, ž njim prijema in trga krmo; očnjakov nima in tudi prednji zobjé mu zgodaj izpadejo, navadno ima le same kočnike. Temnosiva, kakor deska debela koža, je gola, razpokana in po globokih gubah na rožene ščite razdeljena. No pri vsej debelosti ni koža tako trdna, kakor bi človek mislil; kajti sulica jo lahko prebode in tudi krogla iz puške jo